

PREOBRAZBA SOCIJALNOG OSIGURANJA U UVJETIMA SLOBODNOG TRŽIŠNOG GOSPODARSTVA - NUŽNOST PREOBRAZBE MIROVINSKOG OSIGURANJA

Međunarodna konferencija, Zagreb, 10. i 11. prosinca 1994.

U Zagrebu je 10. i 11. prosinca 1994. u organizaciji Ministarstva rada i socijalne skrbi i Republičkog fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske, a uz suradnju Pravnoga fakulteta u Zagrebu i Instituta za Jugoistočnu Europu iz Frankfurta, održana međunarodna konferencija pod gornjim naslovom.

Svrha konferencije bila je da se sagleda stanje socijalnog osiguranja u Republici Hrvatskoj, kao državi u tranziciji iz socijalističkog u sustav tržišnog gospodarstva, i da se stvore stručne osnove za postavljanje novoga modela mirovinskog osiguranja u budućnosti, primjerenoga zemlji sa slobodnim tržišnim gospodarstvom. Kako se može zaključiti iz podnaslova konferencije, osobita pozornost bila je posvećena mirovinskom i invalidskom osiguranju i njegovoj preobrazbi, kao jednom od najznačajnijim oslonaca socijalne sigurnosti građana. Zato i nije slučajno što su se gotovo sve rasprave odnosile na sadašnji sustav mirovinskog osiguranja i na njegov budući sadržaj i svrhu.

Na konferenciji su sudjelovali Doris Pack, predsjednica Instituta za Jugoistočnu Europu u Frankfurtu i članica Europskoga parlamenta, Ivan Parać, ministar rada i socijalne skrbi Republike Hrvatske, mr. Borislav Škegro, potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske, Božo Prka, ministar financija Republike Hrvatske, prof. dr. Andrija Hebrang, ministar zdravstva Republike Hrvatske, prof. dr. Đuro Njavro, savjetnik Predsjednika Republike Hrvatske, Stjepan Brčić, direktor Republičkog fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika

Hrvatske, te brojni drugi znanstvenici i stručnjaci koji se na neki način bave ili imaju interes za sistem mirovinskog osiguranja u Hrvatskoj.

Nakon što su Doris Pack i Ivan Parać otvorili konferenciju, *Ivan Parać* u uvodnom je izlaganju naznačio osnove sustava socijalne sigurnosti, kakav bi trebao biti uspostavljen u Republici Hrvatskoj, polazeći pri tome od karakteristika ranijeg sustava socijalne sigurnosti, zasnovanoga na paternalizmu i lojalnosti, za razliku od budućega kojega treba uspostaviti na načelima tržišnog gospodarstva u novoj demokratskoj državi.

Parać smatra da novi sustav mirovinskog i invalidskog osiguranja treba, kao što je to slučaj u razvijenom svijetu, biti postavljen na tri oslonca, i to:

- kao opće obvezni mirovinski sustav (postojeći mirovinski sustav zasnovan na zakonu),
- kao dodatni mirovinski sustav (sustav dodatne mirovine, koji bi tek trebalo ustrojiti) i
- kao vlastita štednja (koja se može usmjeriti u neki oblik zaštite u sklopu životnog osiguranja).

Opće obvezni mirovinski sustav morat će i dalje postojati, ali će zbog demografskih razloga moći osiguravati samo minimum socijalne sigurnosti. Iz istih razloga, trebat će pooštriti starosne uvjete za ostvarivanje mirovine i pronaći nove izvore financiranja, kao što su investicijski fondovi. Dodatni mirovinski sustav, do sada nepoznat u Hrvatskoj, zasnivao bi se na sudjelovanju sredstava pojedinaca i gospodarstva, kao što je to uobičajeno u svijetu. U njemu bi bio moguć i

poželjan privatni kapital; sustav bi se razvijao autonomno i uz čuvanje vrijednosti uloga zainteresiranih, a zasnivao bi se na načelu dobrovoljnosti. Vlastita štednja, kao tradicionalno uporište socijalne sigurnosti, ostala bi i dalje osloncem na koji će se računati. Parać je također istakao glavne smjernice predstojeće reforme mirovinskog osiguranja: povećanje dobne granice za mirovinu, strože kriterije za invalidsku mirovinu, čvrste temelje financiranja ovoga osiguranja, uz podjelu tereta između poslodavaca i zaposlenih.

Što se tiče doplatka za djecu, on je bio do sada oblik društvene pomoći obiteljima zaposlenih radi olakšanja podizanja i odgoja djece. U uvjetima tržišnog gospodarstva doplatka za djecu trebao bi dobiti potpuno novi konceptualni okvir. On bi se, naime, zasnivao na državljanstvu, a ne na zaposlenju, kao što je bilo do sada. To će značiti financiranje doplatka za djecu iz proračuna, a prema modelima izrađenima u sklopu Vijeća Europe. Doplatka za djecu trebao bi također biti u funkciji populacijske politike, uz ostale mjere na drugim sektorima usmjerene na olakšanje materijalnog tereta koji za roditelje predstavljaju djeca.

Mr. Borislav Škegro, govorio je o makroekonomskim okvirima reforme socijalnog osiguranja, a *Božo Prka* svoje je izlaganje usmjerio na sudjelovanje mirovinskog i invalidskog osiguranja u javnim financijama, te na nužnost traženja ravnoteže između socijalnog standarda, s jedne strane, i mogućnosti doprinosnih i poreskih opterećenja građana i gospodarstva, s druge strane. Svoje izlaganje zaključio je konstatacijom da je dostignut maksimum mogućnosti za daljnje povećanje stopa doprinosa i poreza.

Prof. dr. Andrija Hebrang je sudionike konferencije informirao o sadržaju i rezultatima reforme zdravstvenog osiguranja i zdravstva u Republici Hrvatskoj. Posebni naglasak stavio je na kontrolu troškova zdravstvenog osiguranja i na sanaciju njegova

deficita naslijeđenoga od ranije, a sve u kontekstu ratnog stanja te pritiska prognanika i izbjeglica, koji pridonosi povećanju rashoda u zdravstvenom osiguranju. U sklopu reforme zdravstvenog osiguranja, naredni je zadatak bila reorganizacija zdravstva i izrada normativa za rad zdravstva te stroga kontrola troškova. Na taj način smanjen je, a kasnije i vraćen, dug zdravstva koji je ostao od ranije. Istodobno, smanjeni su smrtnost i pobol stanovitstva koji su glavni pokazatelji uspješnosti svakoga sustava zdravstva. Osim toga, izrađen je projekt privatizacije zdravstva, koji će obuhvatiti, prije svega, primarnu zdravstvenu zaštitu, dok će pri privatizaciji bolnica i velikih sustava trebati biti oprezan. Na kraju, u budućnosti će se provoditi i zdravstveno prosvjeđivanje, budući da je Hrvatska po lošim navikama koje skraćuju život (pušenje, neadekvatna prehrana i dr.) vodeća među europskim državama.

Prof. dr. Đuro Njavro također je govorio o makroekonomskim dimenzijama socijalnog osiguranja, odnosno mirovinskog i invalidskog osiguranja. Po njemu, treba razlikovati sustav mirovinskog i invalidskog osiguranja od sustava socijalne skrbi. Sustav mirovinskoga i invalidskog osiguranja morao bi biti u funkciji održavanja ekonomskoga rasta, kao najveći generator štednje u državi. Nadalje, neće biti održiv sustav mirovinskog i invalidskog osiguranja koji se alimentira samo od plaća, već bi mirovinske fondove u sklopu procesa privatizacije trebalo rekapitalizirati. Ipak, valja naglasiti da je hrvatski sustav mirovinskog i invalidskog osiguranja do sada funkcionirao dobro u usporedbi s drugim državama u tranziciji, a ubuduće ovo osiguranje trebalo bi se financirati i iz proračuna. Zaključujući svoje izlaganje dr. Njavro je naglasio da sustav mirovinskog i invalidskog osiguranja treba generirati štednju na makroekonomskom planu. U taj sustav treba na načelu dobrovoljnosti uvesti privatni kapital.

Dr. Željko Potočnjak govorio je o međuzavisnosti radnih odnosa i mirovinskog i invalidskog osiguranja. On je naglasak stavio na negativne učinke nezaposlenosti na mirovinsko i invalidsko osiguranje te na spori rast zaposlenosti u privatnom sektoru. Založio se za promjenu odnosa prema zapošljavanju i zaposlenosti, kako bi se prebrodila kriza mirovinskog sustava. Kao posebne uzroke krize u mirovinskom sustavu, on je naveo rješavanje problema viškova radne snage putem primjene instituta dokupa staža osiguranja. U skladu s time, reforma sustava radnih odnosa trebala bi predhoditi reformi mirovinskog i invalidskog osiguranja, s time da bi pri tome već trebalo imati određene ideje za promjene u mirovinskom sustavu.

Stjepan Brčić u svojem izlaganju je istakao kako su se često ekonomske reforme željele provesti i provodile su se preko sustava mirovinskog i invalidskog osiguranja. To je dovelo do smanjivanja broja zaposlenih i povećanja obveza ovoga osiguranja. Ako se uspoređi naslijeđeni sustav mirovinskog i invalidskog osiguranja u Hrvatskoj s mirovinskim sustavima drugih država, može se uočiti da se on nalazi na sredini između istočnoeuropskog i srednjoeuropskog modela. U njemu su velika socijalna davanja koja više spadaju u sferu socijalne skrbi, nego u osiguranje. S financijskog gledišta radi se o sustavu generacijske solidarnosti, koji je od 1986. pa dalje upadao u sve dublju krizu. Uspkos svega, mirovine su se do sada isplaćivale redovito, što nije bio slučaj niti u jednoj postsocijalističkoj državi. Uspoređujući prosječne plaće s mirovinama dolazi se do zaključka da, za razliku od ranije, danas imamo nepovoljniji odnos. Izlaze iz financijske krize mirovinskog sustava treba tražiti u formiranju investicijskih fondova, postupnom povećavanju dobne granice za mirovinu, dodatnom mirovinskog i invalidskom osiguranju, postupnom smanjivanju doprinosa, te poslovanju s kapitalom

mirovinskom i invalidskog osiguranja tako da on bude u funkciji dopunskih prihoda, kako bi se održala razina prava iz mirovinskog osiguranja.

U podužem izlaganju, mr. Ante Škembar dao je kritički pregled pokušanih i ostvarenih modela u preobrazbi sustava mirovinskog i invalidskog osiguranja u svijetu. Po njemu, pitanje modela sustava mirovinskog i invalidskog osiguranja nije stvar toliko političke odluke parlamenta, koliko demografskih, gospodarskih, socijalnih i drugih uvjeta, a najviše gospodarske moći odnosno države. Svi mirovinski sustavi danas su u krizi, a osobito u državama u tranziciji. Razvijene zemlje nastoje održati svoje javne mirovinske sustave i istodobno razviti dodatne, sa svrhom zadržavanja životnog standarda stanovništva u starosti. Čini se da je jedan od izlaza iz krize u formiranju privatnog mirovinskog sustava, koji bi poslovao usporedo s javnim sustavom po modelu Čilea, koji tamo veoma dobro i profitabilno funkcionira. Ovaj model, zasnovan na principu štednje, međutim, ima i nedostataka, od kojih je glavni visoka cijena njegova koštanja. U Čileu je, naime, formirano 13 privatnih investicijskih kompanija u kojima se oploduje kapital mirovinskog i invalidskog osiguranja. Na taj način uspjelo se smanjiti doprinos za mirovinsko i invalidsko osiguranje, s jedne strane, i podići razinu mirovina do 70% posljednje plaće osiguranika, s druge strane. Osiguranici mogu svoje uloge u mirovinsko osiguranje za vrijeme trajanja osiguranja prenositi iz jedne kompanije u drugu, gdje im je to profitabilnije, a vlada garantira minimalnu mirovinu u slučaju propasti kompanije. Dobna granica za odlazak u mirovinu u Čileu jest 65/60 godina života za muškarce/žene, a kapital uložen u mirovinsko i invalidsko osiguranje oslobođen je poreza.

Ante Škembar dotaknuo se metoda financiranja osiguranja rezrezom odnosno kapitalnim pokrićem i upozorio na oprez prigodom

usvajanja neke od tih varijanti u provedbi mirovinskog i invalidskog osiguranja. Aktualni sustav mirovinskog i invalidskog osiguranja postavljen je na kategorijama dogovorne ekonomije, udruženog rada, društvenog vlasništva i na drugim elementima socijalističkog sustava, što znači da je postavljen na danas već prevladanim kategorijama. Novi mirovinski sustav trebalo bi postaviti tako:

- da se iz njega uklone nepotrebne i doprinosom nepokrivene beneficije,
- da se socijalno-zaštitni instituti iz njega prenesu u sustav socijalne skrbi,
- da se učvrsti odnos između ulaganja i prava, afirmirajući pri tome načelo uzajamnosti,
- da se izmijeni način određivanja mirovine i
- da se pronađu dodatni izvori financiranja u obliku investicijskih fondova.

Na kraju, A. Škember je predložio da se razmisli o prevladavanju krize sustava mirovinskog osiguranja tako da se kombiniraju najbolji elementi poznatih sustava u svijetu, s eliminacijom slabih točaka, kao što je model poznat pod nazivom "Čilipur" (kombinacija čileanskog, švicarskog i singapurskog mirovinskog sustava).

Ivana Njerš govorila je o aktualnom problemu tekućeg financiranja mirovinskog i invalidskog osiguranja te istakla da su se do sada mirovine uspješno isplaćivale, usprkos svim nedaćama, osobito na polju prikupljanja doprinosa za ovo osiguranje, jer su mnoga poduzeća u dubokoj krizi. Da bi se izišlo iz te krize trebalo bi izvršiti radikalne promjene mirovinskog sustava, uz punu zaposlenost aktivnog stanovništva i umirovljenika koji su relativno mladi otišli u mirovinu, a sposobni su za rad.

Mladen Strukan govorio je o mirovinskim fondovima, društvenom kapitalu i privatizaciji s gledišta mirovinskog i invalidskog osiguranja. On je dao i podatke o ukupnoj vrijednosti kapitala u vlasništvu mirovinskog i invalid-

skog osiguranja u dionicama koji je ostvaren pretvorbom u sklopu procesa privatizacije hrvatskog gospodarstva. U tom kontekstu, on je istakao važnost novoga Zakona o trgovačkim društvima koji se počinje primjenjivati od 1. siječnja 1995. kao i ostalih zakona u pripremi kojima će biti uređeno poslovanje vrijednosnim papirima, investicijski fondovi te privatizacija. Radi gospodarenja dionicama u vlasništvu mirovinskog i invalidskog osiguranja, u sklopu Republičkog fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske osnovano je posebno društvo, koje zapravo fingira kao svojevrsni investicijski fond. Sa dionicama, od kojih neke već donose dividende, posluje se tako da se sačuva njihova vrijednost, a po mogućnosti ostvari i dobit. U budućnosti bi se kapital sadržan u dionicama koncentrirao u više većih dioničkih društava, a reducirao bi se veliki broj poduzeća u kojima mirovinsko i invalidsko osiguranje ima udio u vlasništvu, radi što racionalnijeg i efikasnijeg poslovanja.

Željko Ivančević svoje je izlaganje posvetio financiranju socijalnog osiguranja i njegovim posljedicama na rashode i plaće, tržište rada i investicije. On je na prvome mjestu stavio potrebu afirmiranja tripartitnog odnosa u kojemu se sukobljavaju i rješavaju interesi zaposlenih (sindikata), poslodavaca odnosno vlasnika (kapitala) i vlade (država). U budućnosti bi se sve značajne odluke na ovome polju morale donositi konsenzusom ove tri zainteresirane stranke. Kao jednu od najznačajnijih odluka u posljednje vrijeme, koja je donesena bez toga konsenzusa, je, prema Ivančeviću, Zakon o zdravstvenom osiguranju Republike Hrvatske od 1993. godine, prema kojemu je čitav teret za osiguranje od povreda na radu i profesionalnih bolesti u sklopu zdravstvenog osiguranja (kratkoročna davanja povodom profesionalnih rizika) preavljen na poslodavce. Pri tome, nije problem u samome teretu, već u načinu na koji je to učinjeno, jer

nitko nije bio spreman za tako što, a niti zainteresirani nisu bili konzultirani, a kada se govori o troškovima, onda se vidi da se radi o ogromnim sumama. Zato se založio da bi, barem ubuduće, trebalo izbjeći greške sličnoga karaktera. Osim toga, kada se stvari promatraju s gledišta poslodavaca, onda kategorije, kao što je plaća, izgledaju drukčije, nego s gledišta zaposlenih. Tu je potrebno voditi računa o tržištu i u tome kontekstu treba težiti prema povećavanju produktivnosti i prometa te smanjivanju obveza i stvaranju uvjeta za daljnji razvoj. U tom smislu može se govoriti i o sustavu mirovinskog i invalidskog osiguranja na dvije razine: prva, osnovna i obvezna, a druga, dobrovoljna i dopunska, a u skladu s mogućnostima i odnosima na tržištu.

Prof. dr. Vlado Puljiz osvrnuo se na odnose između socijalne politike i mirovinskoga osiguranja. Predviđa se da će u razvijenom svijetu udio umirovljenika sredinom sljedećeg stoljeća biti 25-30% ukupnog stanovništva. Prema tome, budući mirovinski sustav bi o toj činjenici trebao voditi računa. U tom kontekstu, on je podsjetio na tri poznata tipa mirovinskih sustava i to:

- rezidualni, s malim mirovinama i privatnim mirovinskim sustavima, te razvijenom mrežom socijalne skrbi (Velika Britanija, Irska),

- model osiguranja, u kojem su mirovine vezane uz plaće i iznose više od 50% od plaće (Njemačka) i

- model bazične sigurnosti, na temelju građanskog statusa, bez doprinosa (Nizozemska, skandinavske zemlje).

Mirovinski sustavi su u krizi. Na Zapadu ih prati tzv. strukturalna nezaposlenost, a na Istoku je u toku raspad sustava, koji se u jednom broju država želi ublažiti odgađanjem reformi. U Hrvatskoj je u primjeni njemački model mirovinskog i invalidskog osiguranja, sa socijalističkim primjesama, tj. s osloncem na ekonomiju socijalizma, a slika se zao-

kružuje ratom koji je uništio gospodarstvo. U svakoj državi ili društvu postoje tri razine distribucije socijalnog blagostanja: tržište (rad), država i obitelj. U Hrvatskoj je prvi poremećen, bivša država je propala, dakle, velik teret pada na obitelj. Radi toga treba jačati gospodarstvo (uz mogućnost socijalnih sukoba prigodom izlaska iz depresije), a socijalnim osiguranjem omogućiti da svatko ulaže u svoju socijalnu sigurnost.

Od stranih gostiju, prvi je govorio *prof. dr. Klaus Heubeck*, i to o zasebnim mirovinskim i invalidskim osiguranjima u poduzećima, kao poticaju za stvaranje investicijskog kapitala. Prvi oblici mirovinskih osiguranja pri poduzećima (danas poznati kao dodatni mirovinski sustavi) pojavili su se u Njemačkoj prije Bismarckovog uspostavljanja javnog i općeg mirovinskog sustava koncem prošloga vijeka. Svrha im je bila da dodatno zbrinu pojedinca i njegovu obitelj, a zasnivaju se na jednostavnoj formuli. U pojedinom slučaju prosječni život nakon početka zaposlenja traje 50-60 godina, od čega na razdoblje rada otpada 30-40 godina, a na razdoblje primanja mirovine daljnjih 15-20 godina. Iz tih odnosa može se izvući i omjer između aktivnih i umirovljenih zaposlenih: on iznosi oko dva zaposlena na jednoga u mirovini. To treba postići uplatama i poslovanjem mirovinskog fonda tijekom radnog vijeka, a to znači da treba uspostaviti i takav način organizacije i financiranja osiguranja koji će to i osigurati. U mirovinskom osiguranju poznate su dvije metode financiranja: jedna je metoda razreza, a druga je metoda kapitalnog pokrića. Prva znači sporazum o generacijskoj solidarnosti, prema kojem se tekući rashodi za mirovinskog osiguranje godišnje pokrivaju iz tekućeg priliva doprinosa aktivnih osiguranika. Druga metoda zapravo znači da svaki osiguranik za vrijeme trajanja svojeg aktivnog života ulaže u osiguranje i na kraju raspolaze određenim kapitalom koji se koristi za isplatu njegove mirovine. Ovaj je model

tipičan za kapitalizam, a i pogodniji je s gledišta poduzeća. Prema Heubecku, matematički se može dokazati da ni jedan ni drugi način financiranja nisu pogodni kao isključivo rješenje, već se mora ostvariti kombinacija te dvije metode. Kako to urediti u nekoj državi, to zavisi od mnogih čimbenika, kao što su stupanj razvoja gospodarstva, tržište kapitala i tendencije u kretanju stanovništva (na Zapadu, na primjer, mirovinski sustavi suočeni su s tendencijom smanjivanja broja stanovnika). S obzirom na krizu općih mirovinskih sustava, u razvijenim državama postoji tendencija postupnog prevaljivanja obveza iz općeg sustava na dodatne mirovinske sustave pri poduzećima. Pri tome, trebat će uspostaviti odgovarajuće osiguranje koje prelazi okvire poduzeća (u Njemačkoj je to osiguranje od insolventnosti). Ovakvo osiguranje mora biti zasnovano na načelu dobrovoljnosti i osigurati dovoljno kapitala da se mogu pokrivati tekuće obveze, a kapital koristiti za investiranje i tako mu održavati (i povećavati) vrijednost. Takav način financiranja dodatnog mirovinskog osiguranja u Njemačkoj i Austriji bio je jednom od poluga pri obnovi države nakon II svjetskog rata. Na socijalnom polju, država jasno mora znati što želi, a to je da mora uskladiti poreski sustav tako da bude stimulativan i da pojedinci imaju jasnu predodžbu o svojem individualnom osiguranju. Pravna regulativa mora također postojati, kako bi se točno znala prava, obveze i ograničenja socijalnih partnera u provedbi tog osiguranja. Pri tome, značajne točke su troškovi poduzeća za ovu vrstu osiguranja (poreski sustav može ih poticati ili destimulirati) i okviri za plasiranje novca mirovinskog osiguranja na tržištu kapitala. Na jednom primjeru Heubeck je pokazao koliko je metoda kapitalnog pokrića jeftinija za financiranje mirovinskog osiguranja u poduzeću od metode razreza. Ova prva metoda moguća je u poduzeću (ne i u državi, gdje se primjenjuje metoda razreza) i, kako je naprijed navedeno, omogućava da se oslobađa značajan dio novca za

investiranje, što je od interesa ne samo za gospodarstvo, već i za samo osiguranje. Zaključujući svoje izlaganje, Heubeck je preporučio da prigodom ustrojavanja dodatnog mirovinskog osiguranja treba osigurati jeftine doprinose, s jedne strane, i uzeti u obzir granice tržišta kapitala, s druge strane, te imati jasnu demografsku sliku, tako da se može unaprijed imati sigurnu financijsku konstrukciju - socijalni aspekt ovdje je u drugom planu i određuje se tek nakon što su poznati financijski aspekti budućeg osiguranja.

Dr. Monika Queisser objasnila je model mirovinskog i invalidskog osiguranja koji sada funkcionira u Čileu. U toj državi, još za vrijeme diktature, prišlo se gospodarskoj reformi, nazvanoj sedam modernizacija. Reforma je započela 1973, a tek 1981. provedena je reforma mirovinskog sustava. Gospodarska reforma obuhvatila je, osim gospodarstva, radno zakonodavstvo, zdravstveno osiguranje, obrazovanje i druga područja društvenih djelatnosti, a sa svrhom prebacivanja zadataka, koje je ranije uzimala sebi država, na privatni sektor. Mirovinski sustav koji je uspostavljen u Čileu zasniva se na privatnom kapitalu. Svaki osiguranik ulaskom u osiguranje dobiva štednu knjižicu u kojoj se bilježe uplate i kamate. Njegovim novcem upravljaju mirovinski fondovi, koji su za to posebno osnovani. Kapital za mirovine koji se akumulira u tim fondovima neovisan je o poslovnom kapitalu fondova. Doprinosi za mirovinsko osiguranje plaćaju isključivo zaposleni (a ne i poslodavci), po stopi od 10% od plaće, i to onome fondu kojega sami izaberu. U slučaju nezadovoljstva, osiguranik može promijeniti mirovinski fond, što povećava konkurentnost između fondova. Prigodom navršavanja dobi za mirovinu, osiguranik može uštedevinu upotrijebiti za kupnju životnog osiguranja ili za isplatu rente (mirovine).

Mirovinski su fondovi u privatnom vlasništvu, a država ima samo ulogu nadzora i garancije njihove profitabilnosti. Osiguranicima

država garantira minimalne kamate na njihove ulege u mirovinsko osiguranje, a u slučaju da im uplate za dvadeset godina staža ne dosegnu odgovarajuću razinu - država mora osigurati minimalnu svotu mirovine u odnosnom slučaju. Uz ovaj privatni sustav, ostao je i dalje se provodi stari sustav mirovinskog osiguranja, koji opslužuje zatečene umirovljenike. Oni osiguranici koji su zatečeni u starom mirovinskom sustavu, a željeli su preći u neki od novoosnovanih mirovinskih fondova, dobili su od države obveznicu na iznos koji odgovara ulaganjima u starom sustavu. Ova je obveznica deponirana u privatnom osiguravajućem fondu do osiguranog slučaja, kada se i isplaćuje. Ovaj sustav mirovinskog osiguranja uveden je u Čileu nakon sedam godina gospodarskih reformi, i nakon što je konsolidiran državni proračun. Mirovinski su fondovi u ovoj državi pridonijeli razvoju financijskog tržišta i tržišta kapitala. Nedostaci čileanskog mirovinskog sustava, koji su do sada uočeni, mogu se svesti na sljedeće:

- mnogi osiguranici ne uplaćuju redovito svoje doprinose, već nakon prvih uplata ne nastavljaju s uplatom; to nije dobro ni za njih, a niti za osiguranje - ako ne ispune 20 godina uplate doprinosa neće moći steći nikakvo pravo iz svojeg mirovinskog fonda, a uplatu njihovih doprinosa će na kraju morati osiguravati država, i

- troškovi upravljanja ovim fondovima mnogo su veći od očekivanih u vrijeme njihova ustrojavanja.

Neke druge zemlje Latinske Amerike kopirale su čileanski primjer. Tako je u Meksiku na tim osnovama postavljen dodatni mirovinski sustav, tako da je izbjegnuto početni dug koji prati čileansko osiguranje.

Da li je i u kojoj mjeri ovaj model primjenjiv za Hrvatsku, teško je reći. Zato je potrebno proučiti razne modele mirovinskog i invalidskog osiguranja i razgovarati s onima koji ih provode. Na taj način doći će se do rješenja koji najbolje odgovaraju situaciji, trenutku i

dugoročnim potrebama osiguranika u Hrvatskoj, zaključila je Monika Queisser.

U raspravi, koja je slijedila, sudjelovalo je petnaestak sudionika ove konferencije. Osim dodatnih objašnjenja o modelima organizacije, upravljanja i financiranja socijalnog osiguranja u svijetu, koja su davali inozemni stručnjaci, na konferenciji se predstavio i prvi hrvatski nositelj dodatnog mirovinskog osiguranja iz Zagreba ("Royal osiguranje" d.d.), koji je osnovan još 1990. i od tada sudjeluje u programu dokupa staža osiguranja, a danas zainteresiranim nudi i programe dodatnog mirovinskog osiguranja.

U raspravi je, između ostalog, istaknuto i sljedeće:

- izraženo je nezadovoljstvo prijedlogom produžavanja radnog vijeka, koji je sadržan u Nacrtu novog mirovinskog zakona Republike Hrvatske,

- za roditelja s više djece trebalo bi u zakonodavstvu predvidjeti olakšice,

- hrvatska bi država trebala, što zadnje tri godine nije radila, isplatiti (i dalje redovito isplaćivati) svoja dugovanja prema mirovinskim fondovima, koji danas posluju u Hrvatskoj,

- potrebno je ispraviti promašaj učinjen člankom 51. Zakona o zdravstvenom osiguranju i postaviti sasvim drukčije osiguranje za povrede na radu i profesionalne bolesti, odvojeno od općeg sustava zdravstvenog te mirovinskog i invalidskog osiguranja.

Na ovoj međunarodnoj konferenciji nisu bili donoseni konkretni zaključci. Njezina svrha bila je da se stručna i politička javnost (tj. oni, koji će sutra kreirati novi sustav socijalnog osiguranja u Hrvatskoj) upoznaju s postojećim modelima i stremljenjima ovog osiguranja u svijetu, te predlože ona normativna rješenja koja će odgovarati svim socijalnim partnerima, polazeći od toga da je za to potreban konsenzus zainteresiranih strana osiguranika (s interesom za što potpunijom

socijalnom sigurnošću za vrijeme aktivnog života i u starosti), gospodarstva (koje može sudjelovati u granicama svojih mogućnosti) i države (koja bi trebala poticati sporazumije-

vanje dva prethodna partnera te održavati regulativnu i kontrolnu funkciju). Stoga je sigurno da će ideje koje su ovom prilikom iznesene biti u tu svrhu i iskorištene.

Mihovil Rismondo